

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

ปกติสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา จึงเกิดปัญหาสังคมขึ้นอยู่เสมอ ปัญหาสังคมกับคนจึงเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกัน เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน สังคมจะเสื่อมหรือเจริญรุ่งเรืองก็ขึ้นอยู่กับคนและคุณภาพของคนในสังคมนั้น (ฮาเออร์ธัมพันซ์ จันทรสว่าง, 2525:34) จึงกล่าวได้ว่าปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งของการพัฒนาประเทศ คือ คุณภาพของประชากร ประเทศจะพัฒนาและก้าวไกลไปได้มากน้อยเพียงใดนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชากรส่วนใหญ่ในประเทศนั้นๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533: ความนำ) ในการที่จะทำให้ประชากรมีคุณภาพนั้น จะต้องมีการพัฒนาคน โดยใช้การศึกษา เนื่องจากการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคน อันเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่าของสังคมให้มีคุณภาพ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (วัฒนาพร ระวังบุกษ์, 2541:1)

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ ประเทศใดจะมีความเจริญก้าวหน้าเพียงใด ก็สามารถดูได้จากการศึกษาของประชาชนในประเทศนั้น (รุจิรัฐ กุศลสาร, 2528:50) กล่าวคือ ประเทศใดมีประชากรที่ได้รับการศึกษาอย่างถูกต้องและทั่วถึง ประเทศนั้นก็จะมีประสบความสำเร็จทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะการพัฒนาประเทศไม่ว่าด้านใดก็ตาม ต้องอาศัยกำลังคนเป็นปัจจัยสำคัญ และกระบวนการที่สำคัญที่สุดในการผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพก็คือการศึกษานั้นเอง (ศิริพร ไครด์นวงศ์และวันทนา เลิศสินไทย, 2532:23)

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งโดยจะต้องเน้นการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อทำให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้เป็นคนที่มีรู้จักคิด วิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียน รู้จักตนเอง สามารถปรับตัวในทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักพึ่งตนเอง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543ก:1)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545-2549 (2544:38) มียุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพ สุขภาพแข็งแรง คิดเป็น ทำเป็น มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีวิถีชีวิตอย่างมีเหตุผล มีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริต และรับผิดชอบต่อส่วนรวม รวมทั้งสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศ

และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานให้เกิดความสมดุลในการยกระดับคุณภาพชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ช่วงชั้นที่ 3 มัธยมศึกษาตอนต้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้และทักษะในการดำเนินชีวิตให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดี ความงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถสร้างเสริมสุขภาพส่วนตนและชุมชน มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 ก:10)

สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะ หรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนออกเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 ข:5)

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงาน อาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้หนึ่งที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยนำวิทยาการจากแขนงวิชาการต่างๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญา และศาสนา ดังนั้น จึงเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี

นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงวิชาสังคมไว้ว่า วิชาสังคมศึกษาเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะจุดประสงค์ที่สำคัญของวิชานี้คือ การอบรมผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี รู้จักตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม (King, 1960:300) เช่นเดียวกับที่เฟนตัน (Fenton, 1967:1) กล่าวว่า วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่สำคัญมากวิชาหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนสามารถนำเอาความรู้ ความเข้าใจ ไปใช้ในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม วิชาสังคมศึกษาจึงมีบทบาทในการสร้างพลเมืองดีแก่สังคม

สันต์ ชรรมนำรุ่ง (2522:9) กล่าวว่า วิชาสังคมศึกษาว่าเป็นวิชาที่สำคัญมุ่งอบรมให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดี รู้จักคิด รู้จักทำงานเป็นหมู่ รู้จักตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับที่ไมเคิลลิส (Michaelis, 1960:8-10) กล่าวว่า สังคมศึกษาช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ เกิดความเจริญงอกงาม ช่วยให้มีความสามารถในการใช้ภาษา การสังเกต การอภิปราย การอ่าน ความรับผิดชอบ และร่วมมือทำงานเป็นหมู่คณะ รู้จักผูกมิตร รู้จักมารยาทของสังคม และเข้าใจถึงการดำเนินชีวิต รู้จักประกอบอาชีพตามความสามารถ ปฏิบัติตามแผนการปกครองตามระบบประชาธิปไตย มีความเข้าใจและรับผิดชอบต่อหน้าที่อันพึงประสงค์ที่ตนเองอยู่และต่อประเทศชาติในฐานะเป็นพลเมืองดี

ปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษามีปัญหา คือครูไม่เน้นกระบวนการสอนให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ส่วนใหญ่ครูสอนโดยยึดหนังสือเรียนและใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย (กรมวิชาการ, 2533:23) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคงศักดิ์ สังฆมานนท์ (2523อ้างถึงในกระทรวงศึกษาธิการ, 2529:5) ที่วิเคราะห์พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ของครูและนักเรียน ในชั้นเรียนวิชาสังคมศึกษา มัธยมศึกษาปีที่1 พบว่าครูมีบทบาทในกระบวนการสอนมากกว่านักเรียน ครูเป็นผู้ดำเนินการมากกว่านักเรียน พฤติกรรมของนักเรียนเป็นไปตามขั้นตอนที่ครูกำหนดไว้มากกว่าเป็นของตนเองและบรรยากาศในห้องเรียนเกิดจากครูมากกว่านักเรียน ทั้งๆที่การปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542:8) ได้เน้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด ตามหมวดที่ 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 22 ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ และแนวทางการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ต้องเหมาะสมกับวัย และวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเอง (กรมวิชาการ, 2544:247) ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนต้องคิดค้นหาวิธีการและเทคนิคในการสอนมาใช้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาคำนึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และความแตกต่างระหว่างบุคคลก็เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังที่ณัฐวดี กิจรุ่งเรืองและคณะ (2545:10) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า การศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายสอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดสาระที่จะเรียนรู้ ทำกิจกรรม และปฏิบัติจริงจนค้นพบข้อความรู้ และวิธีการ

ปฏิวัติด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน

แม้ว่าการศึกษาแผนใหม่จะได้พัฒนาไปไกล มีหลักการและทฤษฎีการศึกษารองรับแต่กลับ ไม่ค่อยมีการปฏิบัติตามทฤษฎี จะเห็นว่าครูไม่ค่อยได้นำเรื่องจิตวิทยาการศึกษา ทฤษฎีการเรียนรู้ ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Different) ที่สถาบันผลิตครูพาสอนมาใช้ (ขจรศักดิ์ ศรีเสนา, 2545:13) และวิธีการสอนรุ่นแรกมักจะเป็นการสอนนักเรียนทั้งชั้น ปฏิบัติคล้ายกับว่า นักเรียนทุกคนเหมือนกันหมด ความแตกต่างรายบุคคลของนักเรียนไม่มีใครคำนึงถึง (สุรศักดิ์ หลาบมาลา, 2545:31) ทั้งๆที่รู้ว่าเด็กแต่ละคนมีลักษณะเฉพาะของตนเองซึ่งแตกต่างจากผู้อื่น เด็กที่ เรียนอยู่ในระดับหนึ่งจะแตกต่างจากเด็กที่เรียนอยู่ในอีกในระดับหนึ่ง หรือแม้แต่เด็กในชั้นเดียวกัน ก็ยังมีลักษณะต่างๆ เช่นรูปร่าง ความสนใจ ความสามารถ ลักษณะนิสัยต่างกัน เด็กบางคนเรียนรู้สิ่ง ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วแต่เด็กบางคนเรียนรู้สิ่งเดียวกันได้ช้า (ประสาธ อิศรปริดา, 2538:111)

ดังนั้นครูในฐานะผู้สอนจึงจำเป็นต้องจัดกระบวนการสอนใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนได้เทคนิค วิธีการที่จะช่วยให้มีทักษะและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะว่าเป็นชั้นเรียนหนึ่งๆนั้น จะประกอบไปด้วยนักเรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านต่าง ๆ เสมอ ในการสอนครูจึง ควรเลือกใช้วิธีสอนที่ช่วยให้นักเรียนทุกคนบรรลุจุดประสงค์ของการเรียนรู้

วิธีสอนที่คำนึงถึงผู้เรียนและความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน คือวิธีสอนแบบเพื่อน ช่วยสอน (Peer Tutoring) แคนเลอร์, แกรี่และ โซเวล (Candler, Gary and Sowell, 1981:381) กล่าวว่า การให้เพื่อนช่วยสอนเป็นการจัดการเรียนการสอนวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้สอนสามารถตอบสนอง ความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้จะคำนึงถึงความแตกต่างระหว่าง บุคคลแล้ว ยังฝึกให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รู้จักการทำงานเป็นทีม โดยร่วมมือกับ ผู้อื่น (จินดา อยู่เป็นสุข, 2545:4) และสามารถช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น เพราะว่าการสอนแบบเพื่อนช่วยสอนเป็นเทคนิค การสอนที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิดเกี่ยวกับการกระจายบทบาทในการสอน (Decentralization of Teaching) และเป็นการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนสอนกันเอง ทำให้ สามารถแก้ปัญหาของผู้เรียนได้ตรงจุดมากกว่าครูผู้สอน นอกจากนี้ วิธีการนี้นักเรียนสามารถเรียนรู้ อะไรต่างๆ ได้จากกันและกัน ซึ่งบางครั้งการเรียนรู้จากกันและกันของนักเรียนจะทำให้เกิดความ เข้าใจได้ดีกว่าการเรียนรู้จากครูเสียอีก เพราะภาษาที่นักเรียนใช้พูดจาสื่อสารนั้นสื่อความเข้าใจ ได้ดี และเหมาะสมกว่าครู

เฮอร์เลย์ (Hurley, 1983:694-A) กล่าวว่า วิธีสอนนี้เป็นยุทธวิธีในการสอนที่เกี่ยวกับการ สับเปลี่ยนบทบาทของครูและนักเรียน ซึ่งประโยชน์ที่ได้รับจากการสอนวิธีนี้คือการเรียนรู้ที่เกิด

จากแรงกระตุ้นภายในของนักเรียนที่เป็นผู้สอนและนักเรียนที่เป็นผู้เรียน โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น

วิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนมีประโยชน์โดยตรงต่อนักเรียนผู้เรียน(Tutee) ในด้านการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งนี้เพราะวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนนี้ทำให้นักเรียนผู้เรียน เข้าใจคำอธิบายของนักเรียนผู้สอน (Tutor) เนื่องจากนักเรียนทั้งสองฝ่ายมีวัยที่ใกล้เคียงกัน ภาษาที่ใช้ในการอธิบายจึงเป็นภาษาในระดับเดียวกัน ง่าย ๆ และตรงไปตรงมา ซึ่งจะช่วยให้สื่อความหมายได้รวดเร็วขึ้น (Good and Brophy, 1973:271)

นอกจากนั้นวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนยังสามารถทำให้นักเรียนผู้สอน มีผลการเรียนดีขึ้นด้วย ซึ่งมีผลการวิจัยมากมายที่ยืนยันว่า วิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนส่งผลให้นักเรียนมีผลการเรียนดีขึ้นและพัฒนาทักษะทางสังคมทั้งนักเรียนผู้สอนและนักเรียนผู้เรียน(Cohen,Kulik,&Kulik, 1982;Hedin,1987;Goodlad&Hirst,1989;Greenwood,Delquadri,&Hall,1989;Benard,1990;Swengcl, 1991) (ออนไลน์) สืบค้นจาก: [Http://www.ed.gov/databases/ERIC_Digests/ed362506.html](http://www.ed.gov/databases/ERIC_Digests/ed362506.html).

[7 กรกฎาคม 2546]

นอกจากนี้ยังมีผู้ได้กล่าวถึงประโยชน์ของวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนในด้านอื่นๆอีก เช่น เจียร์ (Geer, 1978:5909-A) กล่าวว่า วิธีสอนแบบนี้ยังมีประโยชน์ในการเปลี่ยนทัศนคติของนักเรียนให้สูงขึ้นและเป็นไปในทางบวก ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากผู้เรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียนมากขึ้น จึงทำให้มีความรู้สึกต่อตนเองในทางที่ดี รู้สึกว่าตนมีความสามารถในการเรียน เมื่อมีความรู้สึกเช่นนั้นทำให้มีแรงจูงใจและเกิดความสนใจในการเรียนมากขึ้น ทั้งยังมีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนในที่สุด

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า วิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพมาก แต่รูปแบบของวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนที่ผ่านมาจะเป็นการจัดการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนที่เรียนเก่งหรือผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงทำหน้าที่เป็นผู้สอน และมีนักเรียนที่เรียนอ่อนหรือผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำเป็นผู้เรียน (Gibson,1980:141) และวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบนี้สามารถส่งผลให้นักเรียนมีผลการเรียนดีขึ้นทั้งนักเรียนผู้สอน และนักเรียนผู้เรียน หากบทบาทของนักเรียนผู้สอน มีความประสิทธิภาพ ทำไมไม่ให้โอกาสนักเรียนทุกคนได้เป็นนักเรียนผู้สอน สถาบันการวิจัยของมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ได้ออกแบบรูปแบบวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบหมุนเวียนผู้สอน เพื่อตอบคำถามนี้โดยการให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสได้เป็นนักเรียนผู้สอน ในการสลับเปลี่ยนบทบาทของนักเรียนผู้สอนกับนักเรียนผู้เรียน จะสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนร่วมกัน และประโยชน์ของวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบหมุนเวียนผู้สอนนี้มีหลายอย่างคือ ทำให้แรงจูงใจในการเรียนเพิ่มขึ้น มีความ

มั่นใจในตนเอง นักเรียนผู้เรียน ที่ได้เปลี่ยนบทบาทเป็นนักเรียนผู้สอน จะตระหนักว่าพวกเขามีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งการศึกษาหรือผู้ให้ความรู้ ไม่เป็นเพียงผู้รับอย่างเดียวยังสามารถเป็นผู้ให้ความรู้และผู้ช่วยเหลือคนอื่นด้วย (Garther A .1992 Peer-Tutoring : toward a New Model(ออนไลน์)สืบค้นจาก[Http://www.ed.gov/databases/ERIC_Digests/ed362506.html](http://www.ed.gov/databases/ERIC_Digests/ed362506.html).[7 กรกฎาคม 2546] และวิธีสอนนี้ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนผู้สอนได้แสดงถึงความสามารถของตนเองในการช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยให้เขาสนใจและเข้าใจบทเรียนมากขึ้นเกิดการพัฒนาด้านความรับผิดชอบ และวุฒิภาวะ ซึ่งเปอร์กี (Purkey, 1970:66) ได้ชี้แนะว่าความรู้สึกว่าตัวเองมีความสามารถจะนำไปสู่ความสำเร็จและการประสบความสำเร็จจะนำมาสู่ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-Esteem)

ความภาคภูมิใจในตนเองมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความรู้สึกว่า คนเป็นที่ยอมรับและเป็นที่ต้องการของผู้อื่น มีความสามารถ มีเกียรติ คุณค่า ศักดิ์ศรี และมีประโยชน์ต่อสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นเสมือนพลังที่ช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญอุปสรรคต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ด้วยความมั่นใจ ดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ มีอุปนิสัยร่าเริง วิตกกังวลต่ำ ปรับตัวได้ดี อยากรู้อยากเห็น เป็นคนเด่น มีความสัมพันธ์ในกลุ่มดี ซื่อสัตย์ต่อตนเอง และใช้กลไกในการป้องกันตัวเองน้อยมาก นอกจากนั้นยังเป็นสิ่งที่ปรากฏเกี่ยวกับความสามารถทางการเรียน เนื่องจากผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงมีแนวโน้มที่จะมีความสามารถทางการเรียนสูงกว่าผู้ที่ความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ จึงกล่าวได้ว่า ความรู้สึกนี้นอกจากจะมีสำคัญต่อชีวิตในด้านต่างๆยังมีความสำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย (Coopersmith, 1984:1; McCandless, 1967:203-204)

จากการศึกษาเกี่ยวกับลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ตามทฤษฎีของมาสโลว์ โดยสำรวจจากบุคคลแต่ละช่วงอายุ พบว่า บุคคลในช่วงวัยรุ่นให้ความสำคัญต่อความต้องการความภาคภูมิใจในตนเอง (Esteem Need) สูงกว่าช่วงวัยอื่น และทางจิตวิทยาพัฒนาการระยะวัยรุ่นยังเป็นระยะที่บุคคลพัฒนาเอกลักษณ์ (Identity) มีการตรวจสอบและประเมินค่าตนเองทางด้านกายภาพ สังคม และอารมณ์ โดยดูจากบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด และสังคมโดยรวม ๆ รวมทั้งต้องการความรู้สึกว่าชีวิตของตนมีคุณค่า การศึกษาความรู้สึกนี้ในบุคคลวัยรุ่นจึงมีความสอดคล้องและเหมาะสม (Burns, 1979:173; Erikson, 1968:128-135; Goebel and Brown, 1981:809-815; Hurlock, 1973:111)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งถือว่าเป็นนักเรียนที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นและเป็นวัยที่เริ่มเกิดปัญหาต่าง ๆ หลายด้านทั้งเกี่ยวข้องกับตนเองและบุคคลอื่น เนื่องจากวัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับลักษณะทางกาย ทางจิตใจ และอารมณ์อย่างชัดเจน ประกอบกับสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับวัยรุ่นมากขึ้น ช่วงวัยรุ่นจึงเป็นระยะสำคัญของการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงบุคลิกภาพ เขาจะประสบความสำเร็จในชีวิตหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับ

เปลี่ยนแปลงและการพัฒนาในระยะนี้ (ประสาท อิศรปริดา, 2523:25) เด็กวัยนี้ต้องการพัฒนาการในด้านความรู้สึกรู้ใจในผลงานของตนเอง เพราะถ้าเขาสามารถพัฒนาความรู้สึกรู้ใจในความสามารถของตนเอง จะทำให้มีความมั่นใจจะชอบทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปเรื่อย ๆ (ฉลองรัฐ อินทรีย์, 2522:159)

การที่นักเรียนจะพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปฏิบัติตนเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกรักตนเองและเห็นคุณค่าในตนเอง การปรับปรุงและสร้างเสริมลักษณะความภาคภูมิใจในตนเองให้แก่เด็กนักเรียนนั้น ครูควรให้การสนับสนุนส่งเสริมความคิดของนักเรียนให้ได้รับการตอบสนองให้มากที่สุด ตลอดจนการยกย่องชมเชยให้การเสริมแรงทางบวกเพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกรู้ใจในตนเอง ถือว่าเป็นการสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้แก่เด็กทางหนึ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำวิธีการเสริมแรงมาเป็นตัวแปรอีกตัวหนึ่ง

ในการที่จะใช้วิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบหมุนเวียนผู้สอน จะต้องเลือกสาระการเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถศึกษา และทำความเข้าใจได้ด้วยตนเอง เช่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นต้น เพราะวิชาเหล่านี้นักเรียนผู้สอนสามารถอ่านทำความเข้าใจ และเตรียมตัวมาก่อนที่จะทำการสอนนักเรียนผู้เรียน ได้ ทำให้นักเรียนผู้สอน มีความมั่นใจที่จะแสดงออกถึงบทบาทอย่างเต็มศักยภาพ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการสอน โดยใช้วิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบหมุนเวียนผู้สอน

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า วิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบหมุนเวียนผู้สอน เป็นวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ และมีประโยชน์มาก ผู้วิจัยจึงเห็นว่าวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบหมุนเวียนผู้สอน เป็นวิธีการสอนที่สำคัญที่จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น และส่งเสริมในเรื่องความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบหมุนเวียนผู้สอนกับวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบปกติจะส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาแตกต่างกันหรือไม่ และผู้วิจัยก็นำวิธีการเสริมแรงต่างแบบมาเป็นตัวแปรอีกตัวหนึ่ง เพื่อจะหาคำตอบว่าวิธีการเสริมแรงต่างแบบส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันหรือไม่ ตลอดจนศึกษากิจการร่วมระหว่างตัวแปรทั้งสองคือ วิธีสอนและวิธีการเสริมแรง ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอน
 - 1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอน
 - 1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอน
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเสริมแรง
 - 2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเสริมแรง
 - 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเสริมแรง
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเอง
 - 3.1 เอกสารเกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเอง
 - 3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเอง

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเรียนแบบเพื่อนช่วยสอน

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอน

1.1.1 พัฒนาการของวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอน

แนวความคิดเกี่ยวกับวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอน ได้มีพัฒนาการมาเป็นเวลานานแล้ว ซึ่งสรุปได้ ดังต่อไปนี้

พัฒนาการของวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนในต่างประเทศ ในคริสต์ศตวรรษที่ 1 ควินติเลียน (Quintilian, quoted in Paolitto, 1976:216) ได้กล่าวถึงหนังสือ *Institutio Oratoria* เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการให้เด็กที่มีผลการเรียนอ่อน เรียนบทเรียนจากเด็กนักเรียนรุ่นพี่ ต่อมาในปี ค.ศ.1530 ตรอทเซนดรอฟ (Trotzendorf, quoted in Paolitto, 1976:216) ครูชาวเยอรมัน ได้นำเอาวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนมาทดลองใช้ โดยให้เด็กที่มีอายุมากกว่าช่วยสอนเด็กที่มีอายุน้อยกว่า จากจุดดังกล่าวนี้ นับว่าเป็นจุดกำเนิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ

ในสมัยต่อมาซึ่งตรงกับช่วงสมัยการปฏิวัติอุตสาหกรรม (คริสต์ศตวรรษที่ 18) แนวความคิดเรื่องเพื่อนช่วยสอนได้ประสบความสำเร็จอย่างสูง สืบเนื่องจากในช่วงดังกล่าวได้เกิดภาวะการขาดแคลนครู แลงคาสเตอร์ (Lancaster, 1806:73, quoted in Paolitto, 1976:217) ได้ทำการจัดทีมเพื่อทำการสอนเด็กนักเรียนที่มีอายุมากกว่าเพื่อที่จะได้นำไปสอนเด็กนักเรียนที่มีอายุน้อยกว่าต่อไป

สำหรับในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เริ่มสนใจในการดำเนินการสอนด้วยวิธีดังกล่าว เนื่องจากเป็นวิธีการสอนที่มีประโยชน์ในด้านวิชาการแก่เด็กนักเรียนทั้งสองฝ่าย คือนักเรียนผู้สอน และนักเรียนผู้เรียน โดยเฉพาะเบนจามิน ไรท์ (Benjamin Wright, 1960:368, quoted in Paolitto, 1976:218) ได้นำการสอนแบบเพื่อนช่วยสอนมาประยุกต์ใช้และในที่สุดเป็นที่ยอมรับแก่นักเรียนทั่วไป

พัฒนาการของวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนในประเทศไทย สำหรับในวงการศึกษ ของประเทศไทยนั้น ได้มีการนำเอาวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนมาประยุกต์ใช้กับการสอนนับตั้งแต่ มีการสัมมนาเรื่อง การพิจารณานวัตกรรมและเทคโนโลยีปรับปรุงคุณภาพการศึกษาใน โรงเรียน ประถมศึกษาที่มีครูไม่ครบชั้น เนื้อหาตอนหนึ่งของรายงานการสัมมนาได้กล่าวถึงเรื่อง การ ปฏิบัติงานของครู และในที่ประชุมได้เสนอวิธีแก้ปัญหา โดยการให้นักเรียนที่มีผลการเรียนอยู่ใน เกณฑ์ดีทำการสอน และแนะนำแก่นักเรียนที่เรียนอ่อน นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงการให้นักเรียนอยู่ ในชั้นสูงกว่าการสอนนักเรียนที่อยู่ในชั้นต่ำกว่าอีกด้วย (กรมวิชาการ, 2516:23) ซึ่งต่อมาก็มี การศึกษา วิจัย และนำวิธีการสอนแบบเพื่อนช่วยสอนมาใช้ในโรงเรียนต่าง ๆ เช่น โรงเรียนบ้าน พุ่มวง จังหวัดเพชรบุรี และโรงเรียนบ้านหัวหนอง จังหวัดขอนแก่น เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าวิธีการ สอนแบบนี้ เป็นการให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนสนใจต่อการเรียน มากขึ้น

1.1.2 ความหมายของวิธีการสอนแบบเพื่อนช่วยสอน

วิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนเป็นแนวคิดที่เกิด โอกาสให้นักเรียนมีโอกาสรียนรู้ด้วย ตนเอง เป็นการกระจายบทบาทการสอนจากครู ไปสู่นักเรียนนับว่าแก่นวิธีการสอนที่ยึดนักเรียนเป็น สำคัญ และมีผู้ให้ความหมายของการสอนโดยวิธีให้เพื่อนช่วยสอนไว้หลายท่านด้วยกัน ดังนี้

แคนด์เลอร์ (Candler, 1981: 381) กล่าวถึงการสอนแบบให้เพื่อนช่วยสอนว่า เป็น ยุทธวิธีที่ครูพยายามเข้าถึงความต้องการของนักเรียนแต่ละคน เป็นวิธีที่ยืดหยุ่น และทำให้ครูไม่ต้อง พะวังกกับนักเรียนที่เรียนช้ากว่าเพื่อน แต่ในที่นี้มีได้หมายความว่า จะใช้โดยไม่มี การวางแผนล่วงหน้า สิ่งที่สำคัญถึงคือการเลือกนักเรียนผู้สอน นักเรียนผู้เรียน และการฝึกให้นักเรียนผู้สอน เข้าใจบทบาทของตน

โรม (Rom, 1982: 352-A) กล่าวว่า การสอน โดยวิธีให้เพื่อนช่วยสอนเป็นเทคนิคการ สอนที่คิดขึ้นเพื่อนส่งเสริมให้นักเรียนสอนกันเอง วิธีการสอนดังกล่าวมีรากฐานดังกล่าวมาจาก แนวคิดและทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics)

เซอร์เลย์ (Hurley, 1983: 694A) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการสอนโดยเพื่อนช่วยสอน เป็นยุทธวิธีในการสอนซึ่งเกี่ยวพันกับเรื่องการปรับเปลี่ยนบทบาทของครูและนักเรียน ประโยชน์ที่ได้รับคือการเรียนรู้ซึ่งเกิดจากแรงกระตุ้นภายในนักเรียนผู้สอน ขณะทำการสอนและในนักเรียนผู้เรียน โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การเรียนการสอนโดยใช้วิธีให้เพื่อนช่วยสอนหมายถึง วิธีสอนหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอนซึ่งมีแนวคิดในกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และเป็นการปรับเปลี่ยนบทบาทครูและนักเรียน โดยการที่ครูผู้สอนพยายามเข้าถึงความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน โดยคำนึงถึงการเลือกนักเรียนผู้สอนและนักเรียนผู้เรียนให้เหมาะสมและสอดคล้องกัน

1.1.3 แนวคิดของการเรียนโดยวิธีเพื่อนช่วยสอน

การให้นักเรียนช่วยสอนเป็นวิธีหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งมีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการสอนแบบนี้ไว้มากมาย สรุปได้ดังนี้

กรมวิชาการ (2516: 23) ได้รายงานสัมมนาเรื่อง “การพิจารณาวุฒกรรมและเทคนิคโดยมีมาปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีครูสอนไม่ครบชั้น” ตอนหนึ่งในการสัมมนาในเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูและที่ประชุมได้เสนอวิธีแก้ปัญหาโดยการให้นักเรียนที่เก่งกว่าช่วยแนะนำแก่นักเรียนอ่อนหรือให้นักเรียนชั้นสูงกว่ามาช่วย”

หุสดี กุญอินทร์ (2522: 12-14) ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาและข้อสรุปของการใช้วิธีการให้นักเรียนสอนกันเองว่า การที่นักเรียนช่วยสอนกันเองนี้ เกี่ยวเนื่องกับปัญหาที่สำคัญ 2 ประการคือ จะทำอย่างไรกับเด็กที่เริ่มไม่สนใจในการเรียนและจะหาวิธีอย่างไรที่จะช่วยให้การสอนรายบุคคลได้ผลดีที่สุด นักการศึกษาคิดว่า การให้นักเรียนช่วยสอนจะทำให้เด็กที่เมื่อหน้าในการเรียนเกิดความสนใจขึ้นมาอีก เพราะจะได้มีความรับผิดชอบมากขึ้น และจากผลของการใช้ นักเรียนช่วยสอนกันเอง สรุปได้ดังนี้

1. วิธีการให้นักเรียนช่วยสอนนี้สามารถใช้ได้ในหลาย ๆ วิชา แต่เดิม โครงการต่างๆ ที่ใช้วิธีการนี้มักกระทำในวิชาการอ่าน แต่ในตอนนี้ได้ครอบคลุมวิชาอื่น ๆ ด้วย เช่น คณิตศาสตร์ และภาษาต่างประเทศ

2. การกำหนดให้นักเรียนช่วยสอนเพื่อนอย่างมีระบบได้ผลมากกว่าการสอนอย่างไม่มีการมีระบบ

3. สิ่งนี้นักเรียนได้เรียนรู้จากการช่วยเหลือกันมีมากและโครงการให้นักเรียนสอนกันเองอย่างมีระบบ ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากกว่าโครงการที่ไม่ค่อยมีระบบในการช่วยสอน

4. นักเรียนที่มีส่วนร่วมในโครงการทั้งผู้สอนและผู้เรียนได้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี นักเรียนแสดงการชื่นชมต่อระบบการช่วยสอนนี้ และมีความรู้สึกที่ดีต่อเพื่อนนักเรียนด้วยกัน

5. ระบบการจัดให้นักเรียนช่วยสอนจัดทำให้ไม่ยากเมื่อเทียบกับนวัตกรรม (Innovation) อื่นๆ โดยเฉพาะในการที่จะจัดระบบให้นักเรียนช่วยสอน มีข้อควรพิจารณา 5 ข้อดังนี้

5.1 เป็นการตอบสนองความต้องการของผู้เรียนระบบช่วยสอนใช้ได้ผลในการเพิ่มพูนความสามารถทางวิชาการ

5.2 วิธีการช่วยสอนภายในชั้นที่ผ่านมามีได้มุ่งที่นักเรียนชั้นสูงๆ ส่วนนักเรียนในชั้นที่ต่ำ ๆ ยังไม่ได้มีความสนใจอย่างจริงจัง ที่จะให้นักเรียนในชั้นเดียวกันสอนกันเอง และไม่มีผู้จัดทำรูปแบบและแนวปฏิบัติไว้จึงควรจัดทำรูปแบบการช่วยสอนในหมู่เพื่อนนักเรียนให้มีระบบ

5.3 ขยายการใช้วิธีการให้นักเรียนช่วยสอน การให้นักเรียนช่วยสอนมักใช้กับนักเรียนเป็นจำนวนน้อยมาก โดยผู้รับความช่วยเหลือคือ นักเรียนที่เรียนอ่อน วิธีการให้นักเรียนช่วยสอน ควรนำไปใช้กับนักเรียนทั่ว ๆ ไปด้วย โดยให้เป็นวิธีการหลักอย่างหนึ่งในห้องเรียน

5.4 ใช้วิธีสอนกับนักเรียนหลาย ๆ กลุ่ม จากการใช้วิธีการช่วยสอนที่ผ่านมามีได้ทำกับนักเรียนที่ยากจนหรือคนกลุ่มน้อยเป็นส่วนใหญ่ ควรใช้วิธีการนี้กับนักเรียนในกลุ่มอื่น ๆ บ้าง

5.5 การสอนความต้องการของครูในโรงเรียน ความกระตือรือร้นที่จะให้นักเรียนช่วยสอนมาจากผู้ที่สนใจศึกษาหาวิธีการมากกว่าที่จะมาจากครูและผู้บริหาร โรงเรียนจึงต้องหาวิธีที่จะให้ครูและผู้บริหารสนใจ สนับสนุน โดยอาจจัดกิจกรรมให้ครูและผู้บริหารรู้สึกมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น

เฮเวิร์ด ฮีรอน และคูก (Heward, Heron and Cooke, 1982: 116) ได้กล่าวถึงการให้นักเรียนช่วยสอนว่าเป็นกลวิธีอย่างหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอน ที่มีผู้สนใจและทำการศึกษาถึงผลของวิธีการเรียนโดยเพื่อนช่วยสอน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและได้นำเทคนิคดังกล่าวไปใช้กันแพร่หลายในระดับชั้นและวิชาต่างๆ ซึ่งการให้นักเรียนสอนกันเองแบบเพื่อนช่วยสอนนี้มีอยู่ 2 แบบ คือ

1. การสอนโดยนักเรียนที่มีอายุมากกว่าหรือระดับชั้นเรียนที่สูงกว่า (Cross-Age Tutoring)

2. การสอนโดยเพื่อนช่วยสอนที่มีอายุเท่ากันหรือเพื่อนร่วมชั้นเรียน (Peer tutoring) โดยนักเรียนที่เป็นผู้สอน (Tutor) เป็นนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงทำหน้าที่สอนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ หรือปานกลาง (Gibson, 1980: 141)

จากการศึกษาของบราวน์ จูเนียร์ (Brown Jr., 1981: 1457-A) เกี่ยวกับการใช้นักเรียนที่อยู่ในระดับชั้นต่างกันเป็นเพื่อนช่วยสอน โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กเกรด 4 จำนวน 160 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 80 คน กลุ่มควบคุม 80 คน และนักเรียนอาสาสมัครเกรด 6 จำนวน 80 คน ซึ่งได้รับการฝึกให้เป็นผู้ช่วยสอน ผลปรากฏว่า นักเรียนเกรด 4 ที่ได้รับการสอนโดยนักเรียนเกรด 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนเกรด 4 ที่ไม่ได้รับการสอนโดยนักเรียนเกรด 6 และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้การสอนโดยวิธีเพื่อนช่วยสอน โดยเลือกเพื่อนช่วยสอนให้นักเรียนผู้ช่วยสอนมีอายุมากกว่า หรือระดับชั้นสูงกว่า (Cross-Age Tutoring) และเลือกใช้อัตราส่วนระหว่างนักเรียนที่เป็นผู้สอนต่อนักเรียนที่เป็นผู้เรียนเป็น 1:2

1.1.4 จุดประสงค์ของวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอน

1. เพื่อให้บรรยากาศในการเรียนการสอนเป็นกันเอง ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กันมากขึ้น (Celani, 1979: 197)
2. เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อะไรต่างๆ ได้จากกันและกัน ซึ่งบางครั้งการเรียนรู้จากกันและกันของนักเรียนจะเกิดความเข้าใจได้ดีกว่าการเรียนรู้จากครูเสียอีก เพราะภาษาที่นักเรียนใช้พูดจาสื่อสารนั้นสื่อความเข้าใจได้ดี และเหมาะสมกว่าครู เนื่องจากวัยของนักเรียนใกล้เคียงกันมากกว่าครู (Young, 1972: 603)
3. เพื่อสร้างแรงจูงใจและเจตคติที่ดีในการเรียน อัลเลน และเฟลด์แมน (Allen and Feldman, 1973: 1) ได้สรุปผลจากหลักฐานบันทึกของนักเรียนผู้ทำหน้าที่สอนว่า เขาได้รับประโยชน์หลายด้าน คือ ความรู้สึกประทับใจ แรงจูงใจ และการเปลี่ยนทัศนคติในด้านบวกต่อโรงเรียนและครู
4. เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้แม่นยำยิ่งขึ้น เพราะนักเรียนที่เป็นผู้สอนจะได้ทบทวนเนื้อหาในบทเรียนอีกครั้งหนึ่งในขณะสอนเพื่อน ส่วนนักเรียนที่เป็นผู้เรียนก็จะได้รับประโยชน์โดยตรงจากนักเรียน เพราะการได้รับข้อมูลย้อนกลับในทันที โดยเฉพาะการสอนที่ใช้อัตราส่วนของนักเรียนที่เป็นผู้สอนต่อนักเรียนที่เป็นผู้เรียนเป็น 1:1 (เพ็ญสุข ภูตระกูล, 2528: 43) เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระให้แก่ครู ซึ่งแทนที่ครูจะต้องสอนนักเรียนทุกคนในชั้นเรียน ก็เพียงแค่คอยแนะนำปัญหา สังเกต และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอนของนักเรียนแต่ละกลุ่ม (Statman, 1982: 124)

5. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทำงานเป็นหมู่คณะรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเล็งเห็นคุณค่าของการศึกษาหาความรู้ (ปรีชา วิเทศวิทยานุศาสตร์, 2524:44)

1.1.5 ขั้นตอนของวิธีการสอนแบบเพื่อนช่วยสอน

ก่อนที่จะดำเนินการเรียนการสอนนั้น ครูผู้สอนจะต้องพิจารณาและดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ชี้แนะและกระตุ้นให้นักเรียนได้มองเห็นถึงความสำคัญ และเกิดความเชื่อมั่นว่าตนจะได้รับประโยชน์จากการใช้วิธีการสอนแบบเพื่อนช่วยสอนร่วมกัน

2. ชี้แจงเกี่ยวกับวิธีการสอน โดยการจัดกลุ่มให้ผู้ดำเนินการเรียนแก่ผู้เรียนที่เป็นผู้ดำเนินการเรียน และแนะนำเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้ดำเนินการเรียน เพื่อให้เข้าใจอย่างชัดเจน

3. คอยให้คำแนะนำ และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่เป็นผู้ดำเนินการเรียนได้มีโอกาสพบปะ เพื่อปรึกษาได้ในทุกช่วงเวลาที่เด็กนักเรียนต้องการหรือมีปัญหาเกิดขึ้น

4. การประเมินผลการเรียนของนักเรียนแต่ละกลุ่ม เดือนละครั้งเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนในแต่ละกลุ่มได้แข่งขันกันเอง

5. มีการเตรียมแหล่งข้อมูลให้เพียงพอ เช่น หนังสือ คู่มือ หนังสือพิมพ์ และวารสารต่างๆ ตลอดจนอุปกรณ์ในการสอน ได้แก่ วิทยุ เทปบันทึกเสียง เป็นต้น

6. กระจายเนื้อหาในรายวิชาที่จะสอนให้เป็นบทย่อยๆ จัดเรียงลำดับตามความเหมาะสม

7. เตรียมแบบฝึกหัดประกอบการเรียน ตลอดจนการเตรียมแบบทดสอบและในขณะเดียวกัน จะต้องมีการกำหนดเรื่องการให้คะแนน การตีความผลสอบ เพื่อความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน

8. ในการเลือกนักเรียนเป็นผู้สอน (Tutor) นักเรียนที่เรียนในกลุ่ม (Tutee) เพื่อจัดกลุ่มหรือจัดคู่ระหว่างนักเรียนผู้สอนและผู้เรียนนั้น ครูผู้สอนจะต้องแนะนำหรืออธิบายให้นักเรียนเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง

อนึ่ง เมื่อครูคัดเลือกตัวผู้สอน และผู้เรียนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ การจัดกลุ่มเรียน โดยให้มีอัตราจำนวนผู้สอนต่อจำนวนนักเรียนผู้เรียนอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม ในกรณีที่จัดให้นักเรียนมีการเรียนแบบเป็นคู่ๆ ครูผู้สอนควรเลือกนักเรียนที่เป็นเพศเดียวกันหรืออายุใกล้เคียงกัน

ในการเตรียมนักเรียนผู้สอน ให้เข้าใจถึงวิธีการสอนแบบเพื่อนช่วยสอนนั้น ครูจะต้องอธิบายให้นักเรียนผู้สอนเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ ตลอดจนการเตรียมตัวในการสอนรวมทั้งการแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นระหว่างเรียน (อุทัย เพชรช่วย, 2528:27-30)

1.1.6 ผลดีของวิธีสอนโดยให้เพื่อนช่วยสอน

ตีวาไซลาม เทียกาจัน (Sivasailam Thiagarjan, 1973: 10) ได้กล่าวถึงผลดีของการให้เพื่อนสอน สรุปได้ดังนี้

1. วิธีการนี้สามารถสนองความต้องการของการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นรายบุคคลได้อย่างทั่วถึง
2. ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและเร็วยิ่งขึ้น เนื่องจากภาษาที่ใช้สื่อความหมายระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนเป็นภาษาเดียวกัน
3. ทำให้ผู้เรียนกล้าถามปัญหาที่ตนสงสัยและมีปัญหาอยู่ เนื่องจากวัยของผู้เรียนและผู้สอนใกล้เคียงกัน
4. เนื่องจากผู้สอนที่เป็นนักเรียนช่วยสอนกับผู้เรียนอยู่ใกล้ชิดกันมากกว่าผู้เรียนกับครู ทำให้ผู้สอนที่เป็นนักเรียนช่วยสอนทราบถึงปัญหาของผู้เรียน ได้ดีกว่าครู และสามารถแก้ปัญหาของผู้เรียน ได้ตรงจุดมากกว่า
5. ทำให้ผู้ที่ เป็นนักเรียนช่วยสอนพัฒนาการเรียนรู้ของตน ได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากผู้สอนจะต้องศึกษาค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ

เดวิดสัน (Davidson, 1974: 101-106) ได้กล่าวถึงผลดีของการสอนโดยให้เพื่อนช่วยสอน สรุปได้ว่า การที่ให้นักเรียนรวมกันเป็นกลุ่มหรือคณะ ถ้านักเรียนสามารถถ่ายทอดสิ่งที่ได้เรียนมาให้เพื่อนๆ ของเขาฟังได้ด้วยภาษาของตนเองและในแบบของเขาเองแล้วจะทำให้เข้าใจแจ่มแจ้งในความรู้ทั้งหมด ทั้งนี้เพราะการพูดหรืออธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะทำให้ผู้ฟังเข้าใจและมองเห็นอย่างทะลุปรุโปร่งว่า มีโนมติของเรื่องนั้นๆ คืออะไร

ลิปพิท (Lippit, 1975: 8-9) ได้สรุปถึงผลดีของการให้นักเรียนสอนกันเองดังนี้

1. ช่วยแบ่งเบาภาระครู
2. ทำให้ครูมีเวลาเพียงพอที่จะเอาใจใส่นักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ
3. เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเก่งได้แสดงออกในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อสังคม
4. เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนเก่งได้แสดงออกในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อสังคม
5. ทำให้ผู้สอนมีความภูมิใจที่ได้มีโอกาสช่วยเหลือเพื่อน

จากการกล่าวถึงผลดีของการสอนแบบเพื่อนช่วยสอนดังกล่าวแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ทำให้นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำสามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้ทันเพื่อนร่วมชั้นเรียน
2. นักเรียนผู้สอนสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองได้ดียิ่งขึ้น

3. เป็นการแบ่งเวลาภาระของครู ครูจะได้มีเวลาให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ

4. ทำให้นักเรียนมีความรัก ความสามัคคี หันหน้ามาเรียนเพื่อช่วยเหลือกันมากกว่าเรียนเพื่อแข่งขันกัน

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนกับวิธีสอนแบบปกติพรรณรัตน์ เน่าธรรมสาร (2533:35-37) และทัศนาศรี ประสานศรี (2536:20-21) ได้สรุปไว้ดังตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 ความแตกต่างระหว่างวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนกับวิธีสอนแบบปกติ

วิธีสอนแบบปกติ	วิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอน
1. อาจจะทำให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียน	1. จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลางในการเรียน
2. ไม่มีการฝึกทักษะจากเพื่อน แต่จะทบทวนพร้อมกัน โดยครูเป็นผู้ทบทวน	2. มีเวลาให้ฝึกทักษะ โดยสมาชิกที่มีความเข้าใจเนื้อหา ช่วยสอนสมาชิกในกลุ่มที่ยังไม่เข้าใจ
3. รูปแบบอาจจัดหลายแบบเช่น เป็นกลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ เป็นแถว และจัดเป็นกลุ่มเฉพาะบางช่วงของการสอน	3. รูปแบบชัดเจนแน่นอน คือ จัดกลุ่มเล็กตลอดการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน
4. ไม่เข้าใจให้นักเรียนผลัดเปลี่ยนบทบาท	4. ผลัดเปลี่ยนกันมีบทบาท
5. ครูไม่คำนึงถึงการทำงานกลุ่ม	5. มีความรับผิดชอบร่วมกัน
6. ไม่ส่งเสริมทักษะทางด้านสังคม	6. ส่งเสริมทักษะทางด้านสังคม
7. ไม่มีแรงจูงใจในการทำงานกลุ่ม	7. มีเสริมแรงจูงใจในการทำงานกลุ่ม
8. ไม่มีความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน	8. มีความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน
9. นักเรียนมีความสามารถไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับ การแบ่งกลุ่ม	9. สมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกัน
10. สมาชิกบางคนขาดความรับผิดชอบในการทำงานของตนเองและงานกลุ่ม	10. สมาชิกแต่ละคนมีความรับผิดชอบในการทำงานของตนและสมาชิกภายในกลุ่ม
11. เน้นที่ผลงาน	11. เน้นที่วิธีการและผลงาน

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนแบบเพื่อนช่วยสอน

1.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการเรียนแบบเพื่อนช่วยสอน

บราวน์ จูเนียร์ (Brown Jr., 1981 :1457-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการให้นักเรียนที่อยู่ในระดับชั้นต่างกันสอน โดยวิธีเพื่อนช่วยสอน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กเกรด 4 จำนวน 60 คน ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 80 คน กลุ่มควบคุม 80 คน และนักเรียนอาสาสมัครเกรด 6 จำนวน 80 คน ซึ่งได้รับการฝึกให้เป็นผู้ช่วยสอน แบ่งเป็นกลุ่มที่ช่วยสอนคณิตศาสตร์แก่นักเรียนเกรด 4 จำนวน 40 คน และเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ช่วยสอนหรือกลุ่มควบคุมจำนวน 40 คน ผลปรากฏว่า นักเรียนเกรด 4 ที่ได้รับการสอนโดยนักเรียนเกรด 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนเกรดที่ไม่ได้รับการสอน และนักเรียนเกรด 6 ที่ทำหน้าที่เป็นผู้สอนมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนเกรด 6 ที่ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสอนด้วย

ลาร์รี่ (Larry, 1982: 4756-A) ได้ทำการศึกษาผลของการให้นักเรียนเกรด 8 จำนวน 24 คน สอนวิชาคณิตศาสตร์แก่นักเรียนเกรด 4 จำนวน 24 คน ใช้เวลาสอน 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาที ผลการทดลองปรากฏว่า นักเรียนเกรด 8 ที่ทำหน้าที่สอน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์และมโนคติ (Concept) ไม่แตกต่างกันกับนักเรียนเกรด 8 ที่ไม่ได้ใช้วิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอน แต่ในนักเรียนเกรด 4 ที่ได้รับการสอนจากนักเรียนเกรด 8 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ และมโนคติสูงกว่านักเรียนเกรด 4 ที่ไม่ได้รับการสอน

โฟการ์ตี และแวง (Fogarty and Wang, 1982: 450-469) เป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับวิธีการสอนแบบเพื่อนช่วยสอน โดยให้นักเรียนในระดับ 6, 7 และ 8 สอนนักเรียนระดับ 1, 2, 3, 4 และ 5 ในวิชาคณิตศาสตร์และคอมพิวเตอร์ กลุ่มนักเรียนที่เป็นผู้สอนได้รับคำแนะนำจากครูประจำวิชาและผู้วิจัยก่อนทำการสอนในวิชาคณิตศาสตร์ ใช้อัตราส่วนระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน 1:2 ทำการสอนสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ๆ ละ 30 นาที เป็นเวลา 8 สัปดาห์ ผลจากการศึกษาปรากฏว่า วิธีการให้นักเรียนสอนกันเอง ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

แมคเคตัน (McKeton, 1982: 710-A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอน โดยให้มีเพื่อนช่วยสอน และการสอนโดยไม่มีเพื่อนช่วยสอน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยลินคอล์น ซึ่งเป็นอาสาสมัคร ใช้เวลาทดลอง 12 สัปดาห์ ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่ได้รับการสอน โดยให้มีเพื่อนช่วยสอน และนักศึกษาก่อนที่ได้รับการสอน โดยไม่มีเพื่อนช่วยสอน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ไม่แตกต่างกัน แต่เจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักศึกษาก่อนที่ได้รับการสอน โดยให้มีเพื่อนช่วยสอน และนักศึกษาก่อนที่ได้รับการสอน โดยไม่มีเพื่อนช่วยสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและ

ผลการวิจัยพบว่า การสอนโดยให้มีเพื่อนช่วยสอนและสอนโดยไม่มีเพื่อนช่วยสอน ส่งผลให้นักศึกษามีเจตคติต่อวิชาที่เรียนสูงกว่าการสอนโดยไม่มีเพื่อนช่วยสอน

เอลเลียส (Elias, 1982:3537-A) ได้ทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยให้เพื่อนช่วยสอนกับที่เรียนกับครูตามปกติ ตัวอย่างประชากรในการวิจัยเป็นนักเรียนเกรด 11 ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยทั้งสอง 2 กลุ่มเรียนบทเรียนซึ่งมีเนื้อเรื่องและเนื้อหาเดียวกัน และใช้เวลาในการเรียนทั้งสิ้น 6 คาบ หลังจากนั้นได้เขียนเรียงความเรื่องเดียวกัน แล้วนำมาเปรียบเทียบคุณภาพด้านการเขียนจากการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้เพื่อนช่วยสอนมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่เรียนกับครูอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังมีผลในการเขียนดีกว่า และมีข้อผิดพลาดในการเขียนน้อยกว่ากลุ่มที่มีครูสอนตามปกติ

อะซึโคอิตีย (Azcoitia, 1990:27) ได้ศึกษาการใช้เพื่อนช่วยสอน สอนนักเรียนสายอาชีพในซีกาโก เพื่อปรับปรุงผลสัมฤทธิ์วิชาคณิตศาสตร์และคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการอ่าน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมของโรงเรียน 2 แห่งในซีกาโกซึ่งมีข้อบกพร่องทางผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านและวิชาคณิตศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนมีคะแนนสูงขึ้นทั้งวิชาคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและการศึกษาครั้งนี้สนับสนุนความคิดว่าการใช้เพื่อนช่วยสอนมีผลทางบวกแก่ผู้ที่ได้รับการสอนและผู้สอนช่วย

ทอร์เรส (Torres, 1993:1-60) ได้ศึกษาการปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษโดยให้เพื่อนช่วยสอน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 11 และ 12 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และมีข้อบกพร่องทางการพูดภาษาอังกฤษ อาสาสมัครผู้ช่วยสอนมี 18 คน ใช้เวลาสอนนาน 12 สัปดาห์ ผลของการใช้เพื่อนช่วยสอนพบว่า 1) สามารถปรับปรุงอัตราการสอนผ่านแบบทดสอบความสามารถของนักเรียนระดับมัธยมได้มากขึ้น 2) การทำการบ้านของนักเรียนมีความก้าวหน้าและถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น 3) ปรับปรุงเกรดเฉลี่ยของนักเรียนได้ถึงครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็มและ 4) มีทัศนคติที่ดีถึง 85% ในการเข้าร่วมโครงการ นอกจากนี้ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสอนยังแสดงความรู้สึกยินดีและปรารถนาที่จะให้มีโครงการนี้อีกต่อไป

บาโรนและเทเลอร์ (Barone and Taylor, 1996:8-15) ได้ศึกษาถึงเทคนิคกลุ่มเพื่อนช่วยสอนที่มีความชำนาญด้านคณิตศาสตร์โดยใช้การแนะนำในการฝึกกับนักเรียนระดับประถมศึกษา 2 ระดับ โดยใช้เทคนิคกลุ่มเพื่อนช่วยสอนในการศึกษา และแนะแนวทางในการปฏิบัติเทคนิคกลุ่มเพื่อนช่วยสอนในห้องเรียน การวางแผนบทเรียน งานเขียนของนักเรียน ความชำนาญในกิจกรรม และการตอบสนองของนักเรียนได้มาจากการอธิบาย ประโยชน์ที่ได้จากเทคนิคกลุ่มเพื่อนช่วยสอน คือ การได้เสริมสร้างความนับถือตนเอง(Self-Esteem) ความสามารถในตนเอง ได้ปรับปรุงทักษะ เพิ่มแรงจูงใจและช่วยแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในโรงเรียน

1.2.2 งานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอน

อุทัย เพชรช่วย (2527: 34-35) ได้ศึกษาการสอนคณิตศาสตร์กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยให้นักเรียนกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและปานกลางในวิชาคณิตศาสตร์เป็นผู้สอนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำในวิชาคณิตศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 48 คน โดยใช้อัตราส่วนระหว่างนักเรียนที่เป็นผู้สอนต่อนักเรียนที่เป็นผู้เรียน 1:2 การทดลองแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 เป็นนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำในวิชาคณิตศาสตร์ และได้รับการสอนจากนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงในวิชาคณิตศาสตร์ กลุ่มที่ 2 เป็นนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางในวิชาคณิตศาสตร์ กลุ่มที่ 3 เป็นนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำในวิชาคณิตศาสตร์ และได้รับการสอนจากครูตามปกติ ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 3 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ 2 ส่วนกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 3 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สรุปได้ว่า การสอนโดยนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมาสอนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำสามารถส่งผลให้นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

พนิดา พลีธูมรัชย์ (2528: 32) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ (ค014) ของนักเรียนกลุ่มอ่อนระหว่างกลุ่มที่เรียนเสริมจากครูกับกลุ่มเรียนเสริมโดยเพื่อนช่วยสอน โดยกลุ่มตัวอย่างและประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 แผนการเรียนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ปีการศึกษา 2527 โรงเรียนเทพศิรินทร์ จำนวน 6 ห้องเรียน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มทดลองสอนเสริม โดยใช้เพื่อนช่วยสอน อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มควบคุมซึ่งสอนเสริม โดยครูดำเนินการทดลองเสริมสัปดาห์ละ 1 คาบ รวมทั้งหมด 12 คาบ ตลอดภาคการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ (ค014) ของนักเรียนกลุ่มอ่อนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างกลุ่มที่เรียนเสริมจากครู กับกลุ่มที่เรียนเสริมโดยเพื่อนช่วยสอนไม่แตกต่างกัน

วิไล พิพัฒน์มงคลพร (2535: บทคัดย่อ) ได้ทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างการสอน โดยวิธีกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนกับการสอนตามปกติ พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียนที่สอน โดยวิธีกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนสูงกว่ากับการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมหวัง นิลพันธ์ (2537: 75) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลการเรียนวิชาภาษาไทย โดยให้เทคนิคเพื่อนช่วยเพื่อน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้เทคนิคเพื่อนช่วยเพื่อนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บำเพ็ญ ดาสีวังปา (2537: 75) ได้ทำการวิจัยเรื่องเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ โดยใช้เทคนิคเพื่อนช่วยเพื่อนกับวิธีสอนปกติ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนนวมปิ่อม อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้เทคนิคเพื่อนช่วยเพื่อน สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมลักษณ์ ศรีขงชัย (2537: 75) ได้ทำการวิจัยเรื่องเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างการสอนโดยใช้เทคนิคเพื่อนช่วยเพื่อนกับการสอนตามปกติผลการวิจัยปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยใช้เทคนิคเพื่อนช่วยเพื่อนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเลือกที่จะใช้วิธีการสอนแบบเพื่อนช่วยสอนทำการวิจัยในครั้งนี้

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเสริมแรง

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเสริมแรง

2.1.1 ความหมายของการเสริมแรง

การเสริมแรง (Reinforcement) คือ การเพิ่มความถี่ของการเกิดพฤติกรรม อันเป็นผลมาจากผลกรรมที่ตามหลังพฤติกรรมนั้น (Skinner, 1938: 8)

การเสริมแรง คือ การทำให้อัตราตอบสนองหรือความถี่ของพฤติกรรมหนึ่งของอินทรีย์เพิ่มขึ้น อันเป็นผลเนื่องมาจากการได้รับผลกรรม (อัจฉรา ธรรมากรณ์, 2531: 34)

การเสริมแรง หมายถึง สิ่งเร้าใดที่ทำให้พฤติกรรมที่เรารู้สึกเกิดขึ้นแล้วมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีกมีความคงทนถาวร (อารี พันธุ์ฉวี, 2534: 114)

การเสริมแรง หมายถึง การทำให้พฤติกรรมใด ๆ ของอินทรีย์เพิ่มขึ้น อันเป็นผลเนื่องมาจากการได้รับผลกรรมภายหลังแสดงพฤติกรรมนั้น (ประเทือง ภูมิภัทราคม, 2535: 59)

2.1.2 ทฤษฎีการเสริมแรงของสกินเนอร์

ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning) ของ บี เอฟ สกินเนอร์ (B.F. Skinner) มีความเชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลจะเพิ่มขึ้นหรือลดลง เป็นผลเนื่องมาจากผลกรรมของพฤติกรรมนั้น (สม โภชน์ เอี่ยมสุภชาติ, 2543: 171)

สกินเนอร์กล่าวว่าพฤติกรรมส่วนมากของมนุษย์ เป็นพฤติกรรมประเภท โอเปอเรนต์ (Operant Behavior) และหากต้องการให้พฤติกรรมโอเปอเรนต์คงอยู่ตลอดไป จำเป็นต้องให้การเสริมแรง สกินเนอร์แบ่งการเสริมแรงออกเป็น 2 ประเภท คือการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) และการเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) ในที่นี้ผู้วิจัยขอกล่าวเฉพาะการเสริมแรงทางบวก

การเสริมแรงทางบวก หมายถึง สิ่งของหรือคำพูด หรือสภาพการณ์ที่จะช่วยให้พฤติกรรมโอเปอเรนต์เกิดขึ้นอีก หรือสิ่งที่ทำให้เพิ่มความน่าจะเป็นไปได้ ของการเกิดพฤติกรรมโอเปอเรนต์ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2541: 191)

ตัวเสริมแรงทางบวก หมายถึง สิ่งเร้าชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งเมื่ออินทรีย์ได้รับแล้วมีผลทำให้เกิดความพึงพอใจ และช่วยให้การตอบสนองเพิ่มขึ้น (อัจฉรา ชรมาภรณ์, 2531: 65)

ตัวเสริมแรงทางบวกเป็นสิ่งเร้าซึ่งเมื่อผู้เรียนได้รับแล้ว จะทำให้อัตราการตอบสนองมีความถี่หรือเพิ่มขึ้น (ประสาธ อิศรปริดา, 2538: 225)

การเสริมแรงทางบวก มีตัวเสริมแรง 5 ชนิด ได้แก่

1. แรงเสริมที่เป็นสิ่งที่เสพได้ เช่น อาหาร น้ำ บุหรี่ ฯลฯ
2. แรงเสริมทางสังคม (Social Reinforcer) เช่น การยอมรับ การยิ้ม การชมเชย ฯลฯ
3. หลักการของฟรีแม็ค (Premack Principle) ได้แก่ การใช้พฤติกรรมที่อินทรีย์ชอบ ทำมากกว่ามาเสริมแรงพฤติกรรมที่อินทรีย์ชอบทำน้อยกว่า
4. การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Informative Feedback) เป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำของอินทรีย์ ให้รู้ว่าคนได้ทำพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่
5. เบี้ยอรรถกร (Token Economy) คือ การใช้เบี้ย ดาวแต้ม หรือคะแนน เป็นตัวเสริมแรง โดยที่เบี้ย ดาวแต้ม หรือคะแนน นั้นสามารถนำไปแลกเป็นตัวเสริมแรงอื่นๆ ได้มากกว่า 1 ตัวขึ้นไป (สมโภชน์ เขียมสุภาภิต, 2543: 199)

2.1.3 ประเภทของการเสริมแรง

สกินเนอร์เห็นความสำคัญของการให้การเสริมแรงมาก และได้แบ่งการให้การเสริมแรงออกเป็น 2 ชนิดคือ

1. การเสริมแรงแบบต่อเนื่องหรือการเสริมแรงทุกครั้ง (Continuous Reinforcement) สกินเนอร์ (Skinner) กล่าวว่า เป็นการให้แรงเสริมแก่อินทรีย์ ที่แสดงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ทุกครั้ง (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2541: 191)

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2530: 100) ได้ให้ความหมายของการเสริมแรงแบบต่อเนื่องว่าเป็นการให้แรงเสริมทุกครั้งที่เกิดพฤติกรรมเป้าหมายเกิดขึ้น ผลของการให้การเสริมแรงแบบต่อเนื่องจะทำให้พฤติกรรมเป้าหมายเกิดอย่างสม่ำเสมอ แต่หากกระจับหรือยุติการให้ก็จะมีความถี่ของการเกิดพฤติกรรมเป้าหมายลดลงและยุติในที่สุด

ประเทือง ภูมิภัทราคม (2535: 60) ให้ความหมายของการเสริมแรงแบบต่อเนื่องว่าเป็นการให้การเสริมแรงทุกครั้งที่เกิดพฤติกรรมเกิดขึ้น อันเป็นผลทำให้พฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นคงที่และอยู่ในระดับที่สม่ำเสมอ แต่ทว่ามักจะลดลงอย่างรวดเร็วถ้ายุติการให้การเสริมแรง

2. การเสริมแรงแบบเว้นระยะหรือการเสริมแรงเป็นครั้งคราว (Partial Reinforcement)

สกินเนอร์ (Skinner) ได้กล่าวถึงการเสริมแรงแบบเว้นระยะ คือไม่ต้องให้แรงเสริมทุกครั้งที่ยินทรีย์แสดงพฤติกรรม (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2541: 191)

สมโภชน์ เข้มสุภานิต (2543: 35) ให้ความหมายของการเสริมแรงแบบเว้นระยะว่าเป็นการให้แรงเสริมเป็นครั้งคราวโดยที่อาจจะมีการให้การเสริมแรงตามช่วงเวลาที่เกิดพฤติกรรม หรือตามจำนวนครั้งของการกระทำพฤติกรรมก็ได้

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2530: 98) ให้ความหมายของการเสริมแรงแบบเว้นระยะไว้ว่าเป็นการให้แรงเสริมเป็นครั้งคราวตามเงื่อนไขการให้การเสริมแรง เช่น ตามเวลาหรือตามจำนวนครั้งที่พฤติกรรมเป้าหมายเกิดขึ้น ซึ่งวิธีให้การเสริมแรงแบบนี้เป็นวิธีให้การเสริมแรงบางส่วน (Partial Reinforcement) ตามเงื่อนไขที่กำหนด

ประเทือง ภูมิภัทราคม (2535: 60) ให้ความหมายของการเสริมแรงแบบเว้นระยะว่าเป็นการเสริมแรงพฤติกรรมหนึ่งเป็นครั้งคราว ตามจำนวนครั้ง หรือระยะเวลาที่พฤติกรรมเกิดขึ้น อันเป็นผลทำให้พฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรงนั้นเกิดขึ้นคงที่สม่ำเสมอ และโอกาสที่พฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรงด้วยวิธีนี้จะลดลง ภายหลังการถอดถอนการเสริมแรงออกไปมีน้อย

การเสริมแรงแบบเว้นระยะ หรือการเสริมแรงเป็นครั้งคราว ซึ่งแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

1. การเสริมแรงตามอัตราส่วนแน่นอน (Fixed Ratio หรือ FR) หมายถึง การให้แรงเสริมหลังจากที่เกิดพฤติกรรมเป้าหมายตามจำนวนครั้งที่ได้กำหนดไว้อย่างแน่นอน เช่น FR 3 หมายถึง การให้แรงเสริม 1 ครั้ง ภายหลังที่มีพฤติกรรมเป้าหมายครบ 3 ครั้ง

2. การเสริมแรงตามอัตราส่วนไม่แน่นอน (Variable Ratio หรือ VR) หมายถึง การให้แรงเสริมหลังการแสดงพฤติกรรมเป้าหมายตามจำนวนครั้งของพฤติกรรมแต่ไม่ได้กำหนดจำนวนครั้งของพฤติกรรมเป้าหมายอย่างแน่นอนหรือจำนวนครั้งของพฤติกรรมเป้าหมายต่อการ

เสริมแรงแต่ละครั้งไม่คงที่ ดังนั้นการเขียนรหัสของการเสริมแรงแบบนี้ จึงใช้ค่าเฉลี่ยของจำนวนครั้งของพฤติกรรมเช่น VR 7 หมายถึง การให้แรงเสริม 1 ครั้งต่อครั้งที่มีการแสดงพฤติกรรมเป้าหมายหนึ่งคิดเป็นค่าเฉลี่ย 7 ครั้งซึ่งจำนวนครั้งของพฤติกรรมเป้าหมายที่แสดงออกอาจจะมีครั้งมากกว่าหรือน้อยกว่า 7 ครั้ง หรือเท่ากับ 7 ครั้ง แต่เฉลี่ยแล้วจะได้รับแรงเสริม 1 ครั้ง ใน 7 ครั้ง

3. การเสริมแรงตามเวลาที่แน่นอน (Fixed Interval หรือ FI) หมายถึง การให้แรงเสริมหลังจากที่มีพฤติกรรมเป้าหมาย ตามระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้อย่างแน่นอน เช่น FI 4 หมายถึง การให้แรงเสริมแก่พฤติกรรมเป้าหมาย จะต้องได้หลังจากเวลาที่ผ่านไป 4 นาที หากพฤติกรรมเป้าหมายเกิดก่อน 4 นาที ไม่มีการให้การเสริมแรง จะต้องรอเวลาให้ครบ 4 นาที จะได้รับแรงเสริม นั่นคือ จะได้รับแรงเสริมในนาทีที่ 4 สิ้นสุดลง

4. การเสริมแรงตามเวลาไม่แน่นอน (Variable Interval หรือ VI) หมายถึง ระยะเวลาที่กำหนดในการให้แรงเสริมแก่พฤติกรรมเป้าหมายแต่ละครั้งไม่คงที่หรือไม่แน่นอน แต่ในการเขียนรหัสของการเสริมแรงแบบนี้ ใช้ค่าเฉลี่ยของระยะเวลา VI 9 หมายถึง ระยะเวลาที่กำหนดในการให้แรงเสริมแก่พฤติกรรมเป้าหมายแต่ละครั้งมีทั้งมากกว่าหรือน้อยกว่า 9 นาที หรือเท่ากับ 9 นาที แต่เฉลี่ยแล้วนักเรียนได้รับแรงเสริม 1 ครั้งภายหลังเวลาที่ผ่านไป 9 นาที (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ 2530 : 99-107)

จากคำกล่าวของสกินเนอร์ (สราวงศ์ โค้วตระกูล, 2541 : 193) เชื่อมั่นว่า การเสริมแรงเป็นตัวแปรสำคัญในการเปลี่ยนพฤติกรรม หรือการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนั้น ครูที่ดีจะต้องสามารถจัดสภาพของการเรียนการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับการเสริมแรงเมื่อการเรียนรู้ได้เกิดขึ้น

2.1.4 หลักสำคัญในการใช้การเสริมแรงในการสอน

1. ครูต้องทราบพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงว่านักเรียนเรียนรู้แล้วมีอะไรบ้าง และใช้การเสริมแรงพฤติกรรมนั้น ๆ ทันทีหลังจากพฤติกรรมเป้าหมายเกิดขึ้น
2. ตอนแรก ๆ ครูควรจะให้แรงเสริมทุกครั้งที่นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ แต่ตอนหลังใช้การเสริมแรงเป็นครั้งคราว (Intermittent) แทน
3. ถ้าจำเป็นสำหรับนักเรียนบางคนในการเปลี่ยนพฤติกรรม ครูอาจจะใช้ตัวเสริมแรงที่เป็นขนม หรือรางวัลที่เป็นสิ่งของ หรือสิ่งที่เอาไปแลกเป็นรางวัลได้ (Token) และตัวเสริมแรงนั้นต้องเหมาะสมกับแต่ละบุคคล
4. ครูจะต้องไม่ให้การเสริมแรงเมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

5. สำหรับพฤติกรรมที่ซับซ้อนหรือการเรียนรู้ที่ซับซ้อน ครูควรจะใช้หลักการคัดพฤติกรรม (Shaping) คือการให้การเสริมแรงกับพฤติกรรมที่นักเรียนทำได้ใกล้เคียงกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ตามลำดับขั้น (Successive Approximation)

6. ค่อย ๆ ลดสัญญาณบอกแนะหรือการชี้แนะลงเมื่อเริ่มเห็นว่าไม่จำเป็น

7. ค่อยๆลดการเสริมแรงแบบให้ทุกครั้งลง เมื่อเห็นว่านักเรียนกระทำได้แล้ว หรือนักเรียนเริ่มแสดงว่ามีความพึงพอใจซึ่งเป็นการเสริมแรงด้วยตนเองจากการทำงานนั้นได้ (สุรางค์ โกวัดระภูถ, 2541:193-194)

2.1.5 การประยุกต์หลักการเสริมแรงในการสอน

หลักการของสกินเนอร์ ก็คือ ให้วิเคราะห์พฤติกรรมที่พึงประสงค์ออกมาเป็นพฤติกรรมย่อยที่สามารถสังเกตได้อย่างชัดเจน ครูต้องระบุได้ว่านักเรียนสามารถทำอะไรได้หลังจากจบบทเรียนนั้นๆ เพื่อให้การเสริมแรงได้อย่างเหมาะสม (ประสาท อิศรปริดา, 2538: 237-238) “เด็กๆ ไม่ได้เรียนรู้ง่ายๆ ด้วยการที่ครูเป็นผู้บอก หรือครูให้เด็กเห็นสิ่งที่จะให้เขาได้เรียนรู้ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเด็กมีความอยากรู้และต้องรู้ว่าผลกระทบหรือคุณค่าที่จะเกิดขึ้นนั้นคืออะไร เมื่อเขาฟังครูหรือดูในสิ่งที่ครูเตรียมไว้ให้เขาแล้ว เขาจะได้รับผลอะไรจากการกระทำนั้นๆ ถ้าเขาทำแล้วได้ตัวเสริมแรง เขาจะทำเช่นนั้นซ้ำ ๆ เพิ่มขึ้น” (Skinner, 1965:99)

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเสริมแรง

2.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเสริมแรง

นูเจนท์ (Nugent, 1997:2632A-2633A) ได้ศึกษาผลของการตอบสนองของครูที่มีต่อนักเรียนในวิชาการเขียนในชั้นเรียน เพื่อพัฒนากลยุทธ์ทักษะการเขียน โดยครูจัดให้นักเรียนมีโอกาสที่จะอ่านงานเขียนของเพื่อนร่วมชั้นเรียน และ พิจารณา คำแนะนำ การตรวจให้คะแนนของครู เพื่อให้ให้นักเรียนและครูร่วมกันวิเคราะห์ผลงานการเขียนของนักเรียนด้วยกัน และการตรวจให้คะแนนของครู ซึ่งถือว่าการตรวจให้คะแนนของครูนั้นเป็นการเสริมแรง ที่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อวิชาการเขียน

รัสโซ (Russo, 1997:2540A-2541A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ซึ่งจะเป็นตัวทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปร โดยรวมที่เป็นตัวทำนายที่มีนัยสำคัญทางสถิติสูงสุด ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน คือ การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน โดยมีครูเป็นผู้ให้คะแนน (rating) การเสริมแรง ในการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนของนักเรียน

และในส่วนของผู้เรียนนั้น ตัวแปรที่เป็นตัวทำนายที่มีนัยสำคัญทางสถิติสูงสุด ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคือความคาดหวังที่จะเรียนจบ และทักษะทางสังคมในการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน

แอสตีคาวสกี (Stachowski, 1998: 341-346) ได้ศึกษาความพยายามของครูในการส่งเสริมความตระหนักในคุณค่าแห่งตนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน โดยมีผู้เรียนเข้าร่วมในการทดลองจำนวน 43 คน นักเรียนกลุ่มนี้ได้รับการเสริมแรงทางบวกจากครูในทุกวัน สุดท้ายของสัปดาห์ เช่น ยกย่องชมเชยผลงานที่นักเรียนทำได้ดี ความประหลาดใจ และความพยายามในการเรียน ผลปรากฏว่านักเรียนมีความตระหนักในคุณค่าแห่งตนมีผลการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2.2 งานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเสริมแรง

สุดา เหลี้ยววิริยกิจ (2528: 52-53) ศึกษาผลของการสอนโดยกลุ่มเพื่อนและการสอนโดยกลุ่มเพื่อนร่วมกับการวางเงื่อนไขการเสริมแรงเป็นกลุ่ม ในการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ โดยกลุ่มที่มีการสอนโดยกลุ่มเพื่อนร่วมกับการวางเงื่อนไขการเสริมแรงเป็นกลุ่มสามารถทำคะแนนแบบทดสอบคณิตศาสตร์ได้สูงกว่ากลุ่มที่มีการสอนโดยกลุ่มเพื่อนเพียงอย่างเดียว

วิไลพร ลีมวรวิวัฒน์ (2534: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการควบคุมตนเองและการเสริมแรงทางบวกที่มีต่อความถูกต้องของการทำแบบฝึกหัดในวิชาภาษาอังกฤษและวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการฝึกการควบคุมตนเองและนักเรียนที่ได้รับการเสริมแรงทางบวกมีคะแนนความถูกต้อง

เสาวคนธ์ ศรีพุทธศิลป์ (2537 : 64) ศึกษาผลของการใช้เทคนิคแม่แบบควบคู่กับการเสริมแรงที่มีต่อการอ่านคำควบกล้ำของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบควบคู่กับการเสริมแรงแบบต่อเนื่อง และกลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบควบคู่กับการเสริมแรงแบบต่อเนื่องและแบบเว้นระยะ ผลปรากฏชัดเจนว่า นักเรียนมีคะแนนการอ่านคำควบกล้ำสูงขึ้น และเมื่อวิเคราะห์อย่างละเอียดพบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบควบคู่กับการเสริมแรงแบบต่อเนื่องและแบบเว้นระยะมีคะแนนการอ่านคำควบกล้ำสูงขึ้นมากกว่านักเรียนที่ได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบควบคู่กับการเสริมแรงแบบต่อเนื่อง

ทิพย์วรรณ แผงด่านกลาง (2538: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการเสริมแรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสวนามบิน จังหวัดขอนแก่น ที่มีการเสริมแรง 2 แบบ การเสริมแรงทางสังคม และการเสริมแรงด้วยเบี้ยยรรด

กร กับ การสอนปกติ ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่ม ไม่แตกต่างกัน

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวิธีการเสริมแรงที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าวิธีการเสริมแรงเป็นวิธีที่ดีที่จะเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแก่นักเรียนวิธีหนึ่ง ทำให้ผู้วิจัยเลือกที่จะใช้วิธีการเสริมแรงมาเป็นตัวแปรหนึ่งในการทำวิจัยครั้งนี้

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเอง

3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเอง

3.1.1 ความหมายของความภาคภูมิใจในตนเอง

ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-Esteem) มีผู้ให้ความหมายคำนี้ไว้แตกต่างกันหลายอย่างด้วยกัน เช่น ความภาคภูมิใจในตนเอง ความนับถือตนเอง เป็นต้น แต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยของใช้คำว่าความภาคภูมิใจในตนเอง

คูเปอร์สมิธ (Coopersmith, 1967) ได้ให้ความหมายของความภาคภูมิใจในตนเองว่า หมายถึง การพิจารณาตัดสินค่า (Worthiness) ของตนตามความรู้สึกรู้สึก และทัศนคติที่มีต่อตนเองของแต่ละบุคคล

วิลเลียม เจมส์ กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเองว่า หมายถึง ความรู้สึกที่มีอยู่ในตัวเรา การไม่ทำให้ตัวเราเกิดความล้มเหลวต่ำต้อย ความรู้สึกของเราจะอยู่ครบครันภายหลังจากที่เราได้ทำอะไรสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งเปรียบเสมือนว่าความภูมิใจในตนเองเป็นอัตราส่วนของคุณภาพที่เป็นจริงระหว่างความสำเร็จกับความคาดหวัง (นภาพร พุ่มพฤษ, 2529: 8-9)

$$\text{ความภาคภูมิใจในตนเอง} = \frac{\text{ความสำเร็จ}}{\text{ความคาดหวัง}}$$

จากแนวความคิดนี้ บรูโน (Bruno, 1983: 359) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเองมีลักษณะเป็นอัตวิสัย เนื่องจากการประเมินการรับรู้ของแต่ละคนซึ่งต่อมาได้แปลอัตราส่วนนี้ให้อยู่ในรูปศัพท์ทางจิตวิทยาสมัยใหม่ว่า

$$\text{ความภาคภูมิใจในตนเอง} = \frac{\text{คุณค่าที่บุคคลมีอยู่}}{\text{คุณค่าที่บุคคลต้องการ}}$$

กล่าวได้ว่าความภาคภูมิใจในตนเองของบุคคลเป็นความรู้สึกที่เกิดจากการเปรียบเทียบคุณค่าที่บุคคลมีอยู่กับคุณค่าที่บุคคลต้องการ (นภาพร พุ่มพฤษ, 2529: 8-9; อ้างอิงมาจาก Jackson, 1983)

มาสโลว์ (Maslow, 1970: 90) ได้อธิบายถึงความภาคภูมิใจในตนเองของบุคคลว่าเป็นความต้องการในขั้นที่ 4 ซึ่งเป็นความต้องการของมนุษย์ทุกคน กล่าวคือ นอกจากมนุษย์จะมีความต้องการในขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการด้านร่างกาย ความปลอดภัย ความรักและการมีส่วนร่วมแล้วยังมีความต้องการความภาคภูมิใจในตนเองและเมื่อได้รับการตอบสนองในขั้นนี้อย่างเพียงพอแล้ว จะทำให้มนุษย์แสวงหาการตอบสนองในขั้นสูงต่อไป

นอร์แมน (นิพนธ์ แจ็งเอี่ยม, 2519: 16; อ้างอิงมาจาก Norman, 1970) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นแรงจูงใจสำคัญที่จะนำเข้าไปพัวพันกับการยอมรับนับถือความเชื่อมั่นและการชมเชย

สันสนีย์ อินทรพันธ์ (2531: 150) ให้ความหมาย ความภาคภูมิใจในตนเองว่าเป็นการยอมรับในความสามารถ ได้รับการยกย่องนับถือและตระหนักถึงคุณค่าของตนเพื่อจะอยู่อย่างสมศักดิ์ศรี ในฐานะเป็นคนคนหนึ่ง

นภาพร พุ่มพุกภัย (2529: 131) ได้ให้ความหมายว่า ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นความต้องการของมนุษย์ที่จะรู้สึกถึงความสำคัญและคุณค่าที่มีอยู่ในตนเอง เป็นความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีค่ามีความสามารถ มีความเชื่อมั่นพร้อมที่จะนำสิ่งเหล่านี้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นได้

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2525: 29) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นความต้องการเห็นคุณค่าของตนเองเป็นคุณลักษณะของคนที่มีจิตใจละเอียดอ่อนลึกซึ้งซึ่งมีการพัฒนาด้านจิตใจสูงขึ้นแล้ว รู้จักศึกษาจิตใจของตนเอง เป็นเอกลักษณ์ของเรา มีความมั่นใจในตนเอง

สุภาพรรณ โคตรจรัส (2525: 111) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นการแสดงถึงความรู้สึกที่ตนเองมีค่า โดยความภาคภูมิใจในตนเอง การยอมรับตนเองและการยกย่องนับถือในตนเอง คือสิ่งเดียวกันแต่ต่างระดับกัน ผู้ที่เห็นคุณค่าในตัวเอง ย่อมเห็นคุณค่าในผู้อื่น ผู้ที่รักตนเองคือผู้ที่สามารถรักคนอื่นได้นั่นเอง

จากที่กล่าวมา พอจะสรุปได้ว่า ความภาคภูมิใจในตัวเอง หมายถึง ความรู้สึกที่พอใจในตนเองของแต่ละคน อันเนื่องจากการยอมรับในตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง และการปรับตัวให้เหมาะสมกับตนเองสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและสังคม

3.1.2 ลักษณะของบุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง

แนวคิดของคูเปอร์สมิธ (Coopersmith, 1967) ลักษณะของบุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเองประกอบด้วยพฤติกรรมต่างๆ ดังนี้ คือ

1. ด้านค่านิยมผลสัมฤทธิ์ ได้แก่
 - 1.1 การได้รับความสำเร็จ
 - 1.2 ความเป็นผู้นำ
 - 1.3 การพึ่งตนเอง
 - 1.4 การเป็นนักเรียนที่ดี
 - 1.5 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
 - 1.6 ความรับผิดชอบในผลงาน
 - 1.7 ความสามารถในการเรียน
2. ด้านการปรับตัวเกี่ยวกับอารมณ์
 - 2.1 ความวิตกกังวลต่ำ
 - 2.2 มองโลกในแง่ดี
 - 2.3 ร่าเริงแจ่มใส การมีอารมณ์ขัน
 - 2.4 พฤติกรรมกล้าแสดงออก
 - 2.5 ความเชื่อมั่นในตนเอง
 - 2.6 ความสามารถในการตัดสินใจ
3. ด้านการปรับตัวทางสังคม
 - 3.1 ความยุติธรรม
 - 3.2 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
 - 3.3 การยอมรับจากสังคม
 - 3.4 ความต้องการที่จะให้เพื่อน ๆ ชอบ
 - 3.5 การเสียสละเพื่อส่วนรวม
 - 3.6 ความสามารถทำให้ผู้อื่นรัก
 - 3.7 ความประสงค์จะให้ผู้อื่นยอมรับตน

ลักษณะของผู้ที่มีบุคลิกภาพดีที่น่าภาคภูมิใจ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2527:

235) มีลักษณะดังนี้

1. ประเมินตนเองได้ตรงตามความเป็นจริง
2. ประเมินสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้ตามความจริง
3. ประเมินความสำเร็จได้ตรงตามเป็นจริง
4. ยอมรับความจริง
5. มีความรับผิดชอบ

6. เป็นตัวของตัวเอง
7. ควบคุมอารมณ์
8. มีเป้าหมายในชีวิต
9. ชอบเข้าสังคมและเป็นที่ยอมรับของสังคม
10. มีปรัชญาชีวิตนำทาง
11. มีความสุข

ฟิลิท์ สารวิจิตร และประพันธ์ ปลัดปลอดภัย (2529: 83) ได้รวบรวมการสร้างความสำเร็จอันน่าภาคภูมิใจแก่ตนเอง ปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ตั้งจุดมุ่งหมายให้ชีวิตให้แน่นอนโดยอาศัยพิจารณาลักษณะนิสัย ความสามารถ ความสนใจ ความพอใจและความรักของตนประกอบ
2. ตั้งใจแน่วแน่จะพากเพียรอย่างยิ่งเพื่อจะบรรลุจุดหมาย
3. สืบสวนตนเองอย่างถี่ถ้วนเพื่อทราบจุดอ่อนและจุดเด่นของตนเอง
4. แก้ไขข้อบกพร่องของตนเองและพัฒนา ปกป้องสร้าง ส่งเสริมลักษณะเด่นและดึงมาของตนเองให้กล้าแข็งยิ่งขึ้น
5. ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติ ที่จะช่วยให้ตนเองบรรลุความสำเร็จแล้วพัฒนา ปกป้องสร้าง คุณสมบัติเหล่านั้นให้เกิดขึ้นในตนเองเพิ่มเติม
6. ศึกษาวิชาต่างๆที่จำเป็นสำหรับบรรลุจุดหมายหรือความสำเร็จในอาชีพที่ตนเองมุ่งหวัง
7. ศึกษาความรู้ทั่วไปไว้เพื่อส่งเสริมบุคลิกภาพ สมรรถภาพของตนให้ดีขึ้น
8. แสวงหามิตรหรือบุคคลที่มีความสามารถเยี่ยมๆมาเป็นกำลังช่วยเหลือตน
9. ทำงานที่ตนมุ่งหมายไว้ ให้สำเร็จอย่างดีที่สุด อุทิศทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อบรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้
10. บำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น บำรุงเกิดมาตุภูมิและประเทศชาติ สร้างคุณงามความดี และชื่อเสียงในทางที่โลกยกย่องสรรเสริญ

นภาพร พุ่มพุกภัย (2529: 131-133) ได้กล่าวถึง ลักษณะของบุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง ไว้ว่าบุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงจะเห็นตนเองมีคุณค่ามีความสำคัญ เป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ มีวิจารณ์ญาณ ไม่กลัวการเสี่ยง สร้างสิ่งใหม่ๆ หรือสิ่งที่ต่างไปจากเดิมจะเป็นทุกข์มากถ้าสิ่งที่เขาทำไม่เป็นผลดีและมักได้รางวัลสำเร็จทางด้านวิชาการ

สมพร อินทร์แก้วและคณะ (2530: 46) กล่าวว่าผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเองจะมีความรู้สึกมั่นใจ และมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตให้เจริญก้าวหน้าต่อไปอย่างไม่ทอดอ้อและมีความสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้แก่ตนเอง ครอบครัวและสังคมตลอดเวลา

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเอง

3.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเอง

จูฮาสซ์ (Juhasz, 1985) ได้ศึกษา การวัดความภูมิใจในตนเองของวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุตั้งแต่ 12-14 ปี ผลการศึกษาพบว่าอายุจะเป็นองค์ประกอบของความภาคภูมิใจในตนเอง

เฮย์ส (William L. Hays, 1988:1371-A) ได้ศึกษาผลของการยอมรับตนเองที่มีต่อความภาคภูมิใจในตนเอง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนจำนวน 78 คน พบว่านักเรียนที่มีความสามารถในการยอมรับตนเองสูงจะช่วยสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คินเนย์และคนอื่นๆ (Kinney and others, 1989:38149-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความภาคภูมิใจในตนเอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 10 คน และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ 10 คน โดยใช้เกรดเฉลี่ย (GPA) เป็นเกณฑ์ พบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ จะมีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

ฮอฟฟ์แมน (Hoffman, 1989:8105-A) ได้ศึกษาเรื่อง การสนับสนุนทางสังคมและความภาคภูมิใจในตนเองบุคคลในวัยรุ่น โดยประเมินผลของการสนับสนุนทางสังคมจากบิดา มารดาและกลุ่มเพื่อน ต่อความภาคภูมิใจของบุคคลวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นบุคคลวัยรุ่นชาวอิสราเอล จำนวน 76 คน อายุระหว่าง 14-16 ปี โคนไนซ์แบบสอบถามวัดความภาคภูมิใจในตนเอง ความเครียด และการรับรู้ระดับของการสนับสนุนทางสังคมจากบิดา มารดา และกลุ่มเพื่อน ผลการศึกษาพบว่าการสนับสนุนทางสังคมจากมารดามีผลอย่างมากต่อความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การสนับสนุนช่วยเหลือจากเพื่อนจะมีอิทธิพลเป็นอันดับแรกในกรณีที่ไม่มีแม่ และการสนับสนุนทางสังคมจากบิดา จะมีผลเพียงเล็กน้อยต่อความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของวัยรุ่น

3.2.2 งานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเอง

นภาพร พุ่มพฤษย์ (2529: 74-79) ได้ศึกษาผลของการฝึกกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดลพบุรี พบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่มแล้วมีความภาคภูมิใจในตนเองสูงขึ้น แสดงว่ากิจกรรมกลุ่มสามารถที่จะพัฒนา ความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนได้ เพราะการที่กลุ่มเปิด โอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็น แสดงความรู้สึก และเอาใจใส่ต่อกัน จะช่วยให้บุคคลยอมรับความสำคัญของตนเองและมองเห็นว่าตนมีอิทธิพลต่อกลุ่ม อันจะเป็นแนวทางให้บุคคลได้พัฒนาความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งครูจะเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินการจัดกิจกรรมกลุ่มให้บรรลุตามเป้าหมาย

กานูพงษ์ คงจันทร์ (2533:76) ศึกษาผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนประชาสงเคราะห์วิทยา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ปีการศึกษา 2532 จำนวน 18 คน พบว่านักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มจะมีความภาคภูมิใจในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความภาคภูมิใจในตนเองที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าความภาคภูมิใจในตนเองจะเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแก่นักเรียนทางหนึ่ง ทำให้ผู้วิจัยเลือกที่จะสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้เกิดขึ้นในการทำวิจัยครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนและวิธีการเสริมแรงต่างแบบที่มีต่อความภาคภูมิใจในตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ตลอดจนศึกษากิริยาร่วมของตัวแปรทั้งสอง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เพื่อศึกษาว่าวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบหมุนเวียนผู้สอนกับวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบปกติส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองแตกต่างกัน หรือไม่
2. เพื่อศึกษาว่าวิธีการเสริมแรงโดยครูกับวิธีการเสริมแรงโดยนักเรียนส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองแตกต่างกัน หรือไม่
3. เพื่อศึกษาว่ามีกิริยาร่วมระหว่างวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนกับวิธีการเสริมแรง เมื่อตัวแปรตามเป็นความภาคภูมิใจในตนเองหรือไม่
4. เพื่อศึกษาว่าวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบหมุนเวียนผู้สอนกับวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบปกติส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาแตกต่างกัน หรือไม่

5. เพื่อศึกษาว่าวิธีการเสริมแรงโดยครูกับวิธีการเสริมแรงโดยนักเรียนส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาแตกต่างกัน หรือไม่

6. เพื่อศึกษาว่ามีกิจกรรมระหว่างวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนกับวิธีการเสริมแรง เมื่อตัวแปรตามเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา หรือไม่

สมมติฐานในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานในการวิจัยไว้ดังนี้

1. วิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบหมุนเวียนผู้สอนกับวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบปกติส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองแตกต่างกัน
2. วิธีการเสริมแรงโดยครูกับวิธีการเสริมแรงโดยนักเรียนส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองแตกต่างกัน
3. มีกิจกรรมระหว่างวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนกับวิธีการเสริมแรง เมื่อตัวแปรตามเป็นความภาคภูมิใจในตนเอง
4. วิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบหมุนเวียนผู้สอนกับวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบปกติส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาแตกต่างกัน
5. วิธีการเสริมแรงโดยครูกับวิธีการเสริมแรงโดยนักเรียนส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาแตกต่างกัน
6. มีกิจกรรมระหว่างวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนกับวิธีการเสริมแรงเมื่อตัวแปรตามเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

วิจัยครั้งนี้มีความสำคัญและมีประโยชน์ในด้านต่อไปนี้

1. ด้านความรู้

- 1.1 ทำให้ทราบว่าวิธีการสอนแบบเพื่อนช่วยสอนส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองหรือไม่
- 1.2 ทำให้ทราบว่าวิธีการสอนแบบเพื่อนช่วยสอนส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา หรือไม่
- 1.3 ทำให้ทราบว่าวิธีการเสริมแรงแบบใดส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองสูงกว่ากัน

1.4 ทำให้ทราบว่าวิธีการเสริมแรงแบบใดส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาสูงกว่ากัน

1.5 ทำให้ทราบว่า มีกิจกรรมระหว่างวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนกับวิธีการเสริมแรงหรือไม่

2. ด้านการนำไปใช้

2.1 ช่วยให้ผู้สอนทราบว่าวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนกับวิธีการเสริมแรง ทำให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจในตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาสูงขึ้น

2.2 เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้นำผลการทดลองไปใช้ในการวางแผนปรับปรุงการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน และเลือกวิธีสอนที่นำไปใช้ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา

2.3 เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพิ่มเติมสำหรับผู้สนใจต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรเป้าหมาย (Target Population) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

2.1 ตัวแปรอิสระ มี 2 ตัวแปร ได้แก่

2.1.1 วิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอน แบ่งออกเป็น 2 ระดับ

2.1.1.1 วิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบหมุนเวียนผู้สอน

2.1.1.2 วิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบปกติ

2.1.2 วิธีการเสริมแรง แบ่งออกเป็น 2 ระดับ

2.1.2.1 วิธีการเสริมแรงโดยครู

2.1.2.2 วิธีการเสริมแรงโดยนักเรียน

2.2 ตัวแปรตาม มี 2 ตัวแปร ได้แก่

2.2.1 ความภาคภูมิใจในตนเอง

2.2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้นิยามศัพท์เฉพาะของการวิจัยครั้งนี้ไว้ดังนี้

1. **นักเรียน** หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 ของโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 1 อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
2. **วิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบหมุนเวียนผู้สอน** หมายถึง การสอนโดยให้นักเรียนทุกคนสามารถเป็นนักเรียนผู้สอน มีการเปลี่ยนหน้าที่ที่หมุนเวียนกันเป็นนักเรียนผู้สอนทุกครั้งที่ทำการสอน จัดเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 5 คน โดยในกลุ่มจะมีนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน โดยจัดกลุ่มคณะนักเรียนเก่ง 1 คน ปานกลาง 3 คนและเรียนอ่อน 1 คน ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ โดยนักเรียนผู้สอน ต้องผ่านการพิจารณาเนื้อหาที่สอนตามความเหมาะสมและการฝึกเป็นเพื่อนช่วยสอน
3. **วิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบปกติ** หมายถึง การสอนโดยให้นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงเป็นนักเรียนผู้สอน เพียงคนเดียว โดยจัดกลุ่มคณะนักเรียนเก่ง 1 คน ปานกลาง 3 คนและเรียนอ่อน 1 คน ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ และผ่านการฝึกการเป็นเพื่อนช่วยสอน
4. **นักเรียนผู้สอน (Tutor) ของวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบหมุนเวียนผู้สอน** หมายถึง นักเรียนที่ได้รับการเลือกจากเพื่อนในกลุ่มให้ทำหน้าที่ในการสอน และต้องผ่านการพิจารณาเนื้อหาที่สอนตามความเหมาะสมและการฝึกเป็นเพื่อนช่วยสอน
5. **นักเรียนผู้สอน (Tutor) ของวิธีสอนแบบเพื่อนช่วยสอนแบบปกติ** หมายถึง นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาสูง และผ่านการฝึกเป็นเพื่อนช่วยสอน
6. **วิธีการเสริมแรง** หมายถึง การให้การเสริมแรงทางบวก ซึ่งมีการเสริมแรงโดยครูและการเสริมแรงโดยเพื่อน โดยใช้แบบบันทึกการให้การเสริมแรงฉบับเดียวกัน
7. **วิธีการเสริมแรงโดยครู** หมายถึง ครูให้การเสริมแรงในขั้นตอนการทำงานของกลุ่มและไปงาน
8. **วิธีการเสริมแรงโดยนักเรียน** หมายถึง นักเรียนให้การเสริมแรงในขั้นตอนการทำงานของ กลุ่มและไปงาน
9. **ความภาคภูมิใจในตนเอง** หมายถึง ความรู้สึกที่นักเรียนเห็นคุณค่า พึงพอใจในตนเอง เกี่ยวกับด้านค่านิยมผลสัมฤทธิ์ ได้แก่ การได้รับความสำเร็จ ความเป็นผู้นำ การพึ่งตนเอง การเป็นนักเรียนที่ดี ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบในผลงาน ความสามารถในการเรียน ด้านการปรับตัวเกี่ยวกับอารมณ์ ได้แก่ ความวิตกกังวลต่ำ มองโลกในแง่ดี ไร้แรงแค้นใส่ การมีอารมณ์ขัน พฤติกรรมกล้าแสดงออก ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถในการตัดสินใจ และด้านการปรับตัว

ทางสังคม ได้แก่ ความยุติธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การยอมรับจากสังคม ความต้องการที่จะให้เพื่อน ๆ ชอบ การเสียสละเพื่อส่วนรวม ความสามารถทำให้ผู้อื่นรัก ความประสงค์จะให้ผู้อื่นยอมรับตน ซึ่งวัดได้จากแบบวัดที่ผู้วิจัยดัดแปลงมาจากแบบวัดความภาคภูมิใจในตนเองฉบับนักเรียน(The Self-Esteem Inventory: School Form) ของคูเปอร์สมิท (Stanley Coopersmith, 1984:5-8)

10. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา หมายถึง คะแนนที่ได้จากการทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนซึ่งครอบคลุมเนื้อหา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น